

وزیر کشور:

«الگوی توسعه پایدار و متوازن» پیشنهاد راهبردی جمهوری اسلامی ایران برای حل مسأله توسعه نیافتگی در ایران و کشورهای مشابه آن است.

همایش ملی الگوی توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای

نشریه علمی - خبری دبیرخانه دائمی همایش الگوی توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای
سال سوم، شماره 15، شماره مسلسل 72 (شنبه 19 تیر ماه 1395)

توازن

15

"گردشگری، بستری برای تحقق توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای، مطالعه موردی: شهرستان کاشان (استان اصفهان)"

مسعود مشعوفی نوش آبادی (کارشناس برنامه‌ریزی و آمار فرمانداری ویژه کاشان) و

علی محمودزاده مرقی (مدرس دانشگاه پیام نور کاشان و مددکار اجتماعی کمیته امداد امام خمینی (ره) شهرستان کاشان)

اشاره

با توجه به اهمیت روزافزون نقش فعالیت‌های گردشگری در ایجاد اشتغال پایدار و رفع نابرابری‌های فضایی میان مناطق شهری و روستایی، دو پژوهش با عنوان "توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای، مطالعه موردی: صنعت گردشگری کاشان" توسط مسعود مشعوفی نوش آبادی و "نقش صنعت گردشگری در توسعه با توجه به ظرفیت‌های گردشگری در شهرستان کاشان" توسط علی محمودزاده مرقی به رشته تحریر درآمده است. با توجه به اشتراک دو مقاله مزبور، خلاصه‌ای از برون داده‌های آنها تحت عنوان "گردشگری، بستری برای تحقق توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای، مطالعه موردی: شهرستان کاشان" (استان اصفهان) مطرح می‌گردد. نگارندگان در این پژوهش‌ها در ابتدا با ذکر اهمیت نقش گردشگری در سطح جهانی و نیز ایران به طرح مسأله در منطقه مورد مطالعه (شهرستان کاشان) پرداخته و سپس با بیان بنیان‌های نظری بحث (توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای و توسعه پایدار گردشگری و...) به بررسی وضعیت منطقه مورد مطالعه و تحلیل و واکاوی مسایل فراروی آن پرداخته‌اند. در ادامه مختصری از برون داده‌های این پژوهش‌ها ارائه می‌گردد.

مقدمه: تنوع‌بخشی به اقتصاد، بالابردن شاخص‌های توسعه انسانی در مناطق، مشکلات ناشی از صنعتی‌شدن و آلودگی بیش از حد استاندارد شهرها به‌ویژه شهرهای بزرگ، مهاجرت‌های روستایی، افزایش بهره‌وری و کارآمدی نیروی انسانی، اشتغال‌زایی، تعامل فرهنگ‌ها و گفت‌وگوها، حفظ محیط زیست و در مجموع "توسعه پایدار و متوازن" از دغدغه‌هایی است که جهان امروز با آن روبرو است. هریک از کشورها در هر سطحی از توسعه در تلاشند که پاسخ لازم به دغدغه‌های مذکور را بیابند. "گردشگری" به عنوان یک فعالیت اقتصادی - فرهنگی در پاسخ به چنین دغدغه‌ها و چالش‌هایی رونق یافته است. کشورهای زیادی از طریق شناخت و برنامه‌ریزی راهبردی در رابطه با توان‌ها و قابلیت‌های توسعه گردشگری، زمینه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی در مناطق کمتر توسعه یافته خود را فراهم نموده و توازن، تعادل و عدالت اقتصادی و اجتماعی را بین مناطق مختلف شهری و روستایی گسترش داده‌اند.

ایران، کشوری است با گستره زیاد و تنوع شدید جغرافیایی و پیشینه تاریخی کهن، این تنوع خود زمینه مساعدی را برای تعدد توان‌ها، قابلیت‌ها و جاذبه‌های طبیعی و انسانی - فرهنگی گردشگری فراهم نموده است. به رغم وجود توان‌ها و قابلیت‌های بالای توسعه گردشگری در تمامی پهنه سرزمینی کشور، چالش‌های متعددی همچون: گسترش روزافزون فقر به‌ویژه در مناطق روستایی، نرخ رشد منفی و مهاجرت‌فرستی شدید غالب روستاهای کشور، آلودگی‌ها و مسایل گسترده زیست‌محیطی (مانند تخریب شدید پوشش گیاهی و افزایش بیان-زایی، تشدید آلودگی منابع آب، هوا و خاک، گسترش گرد و غبار و بحران ریزگردها، بحران آب و...)، نابرابری‌های شدید فضایی میان سکونتگاه‌های شهری و روستایی، نبود عدالت فضایی، اجتماعی و اقتصادی درون و میان مناطق مختلف کشور و... فراروی مسئولان، مدیران و برنامه‌ریزان در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی قرار گرفته است؛ و این گونه مسایل و چالش‌ها زمینه‌ساز ناپایداری و بی‌توازی و بی‌تعادلی در فرآیند توسعه در پهنه جغرافیایی کشور گردیده است. در واقع توسعه گردشگری در انطباق با توان‌های محیطی و انسانی مناطق، می‌تواند به بهترین شکل، زمینه‌های توسعه پایدار (محیطی، اجتماعی و اقتصادی) منطقه‌ای و محلی را فراهم سازد.

شهرستان کاشان (واقع در استان اصفهان) از جمله مهمترین مناطق دارای جاذبه‌های متعدد طبیعی و انسانی - فرهنگی گردشگری در کشور است؛ که به رغم چنین توان‌هایی همچون سایر مناطق همسان در کشور با مسایلی چون بیکاری، گسترش روزافزون فقر و مهاجرت‌فرستی به ویژه در عرصه‌های روستایی و نابرابری‌های فضایی مواجه است. و این امر دغدغه‌ای مهم فراروی مدیریت فضا در این منطقه است. منطقه کاشان با وجود مناظر طبیعی منحصر به فرد، آثار باستانی متنوع، تنوع اقلیمی و آداب و سنن اجتماعی، زمینه‌های مناسبی برای توسعه گردشگری دارد و از آنجایی که دولت حرکت از اقتصاد تک پایه به اقتصاد متنوع و باثبات را در برنامه خود (به‌ویژه سیاست‌های اقتصاد مقاومتی) گنجانده، می‌توان بیان نمود که یکی از این برنامه‌ها، توسعه گردشگری است.

نکات مورد بحث

الف. بنیان‌های نظری

"توسعه پایدار منطقه‌ای"، بازآفرینی حرکت توسعه از تغییر و جابجایی از توجه به کمیت به کیفیت می‌باشد. به صورت بنیادی، این امر بر تاثیر توسعه اقتصادی بر محیط طبیعی و محدودیت‌هایی که می‌تواند در زمینه توسعه ایجاد کند، تمرکز دارد. گلاسون با الهام از چارچوب کلی کمبل (2003) در زمینه توسعه پایدار، نشان می‌دهد که توسعه پایدار منطقه‌ای در واقع وارد کردن اصول، اهداف و بنیان‌های توسعه پایدار به درون مناطق است.

بدون اغراق می‌توان ادعان نمود که در عصر حاضر، گردشگری و اقتصاد وابسته به آن در حال تبدیل شدن به یکی از سریع‌ترین عرصه‌های رو به رشد جهان، ابزاری برای ایجاد درآمد ملی و اشتغال مولد، از اصلی‌ترین ارکان اقتصادی دنیا و نیز از مفاهیم، اشکال و ارکان توسعه پایدار قلمداد می‌شود. و این در حالی است که با آن‌که مفاهیم توسعه پایدار از دهه 1980 به بعد در نوشتارهای توسعه جهان به طور گسترده مورد توجه صاحب-نظران واقع شده، اما توجه به گردشگری پایدار از دهه 1960 با شناسایی تاثیر بالقوه گردشگری انبوه و توجه به تاثیر فعالیت‌های گردشگری بر اقتصاد، محیط زیست و فرهنگ نقاط توریستی آغاز شده است. گردشگری می‌تواند بسترهای تحقق اهداف توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای را فراهم سازد.

ب. توسعه گردشگری منطقه کاشان، بستری برای تحقق توسعه پایدار و

متوازن

شهرستان کاشان واقع در شمال استان اصفهان است. با توجه به بررسی-های صورت گرفته، شهرستان کاشان با وجود 1700 اثر تاریخی شناسایی شده، 313 اثر تاریخی ثبتی در فهرست میراث ملی کشور، 3 اثر تاریخی ثبت شده در فهرست میراث جهانی یونسکو و دیگر آثار متعدد تاریخی، بازار، اماکن متبرکه، آثار معنوی و ...، قابلیت قرارگیری در بین 13 شهر مصوب نمونه گردشگری کشور را دارد. در این بین باغ فین کاشان که جزء آثار ثبت شده در فهرست میراث جهانی یونسکو بوده، و ثبت دو میراث

معنوی (فرش دست بافت و مراسم قالی‌شویان اردهال) در فهرست میراث جهانی ناملموس یونسکو، این شهرستان را به عنوان شاخص گردشگری مطرح نموده، همچنین وجود مجموعه‌های دارای قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی و گستردگی بافت تاریخی شهرستان و آثار و جاذبه‌های متعدد طبیعی و انسانی - فرهنگی موجود در منطقه نشانگر ضرورت توجه به توسعه گردشگری به عنوان موتور محرکه‌ی توسعه پایدار و متوازن در این منطقه دارد.

جمع‌بندی

بررسی روند تحولات تاریخی توسعه در ایران نشان می‌دهد که مهمترین عوامل ناپایداری و عدم توازن توسعه در کشور عبارتند از:

1. چیرگی برنامه‌ریزی بخشی و تمرکزگرا در نظام برنامه‌ریزی کشور و کم‌توجهی به نگرش سیستمی و فضایی در جهت یکپارچه‌سازی فرآیند تصمیم‌سازی‌ها و برنامه‌ریزی‌ها؛ و 2. وجود ناپایداری‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در کشور. بنابراین، "توسعه گردشگری" متناسب با شرایط و ساختارهای سیاسی و اجتماعی - فرهنگی خاص جامعه ایران، می‌تواند به عنوان موتور محرکه توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای در کشور عمل نماید و زمینه‌های رفع نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی را فراهم سازد. در این زمینه توسعه انواع گردشگری طبیعی، تاریخی و زیارتی و ... با توجه به توان‌ها و قابلیت‌های طبیعی و انسانی - فرهنگی خاص مناطق می‌تواند به عنوان اولویت‌های برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری در کشور مطرح گردد. شهرستان کاشان نیز با توجه به همین شرایط و قابلیت‌ها و جاذبه‌های طبیعی و انسانی - فرهنگی گردشگری، در صورت وجود مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی و سند چشم‌انداز خاص، می‌تواند گام‌های موثری را در جهت ایجاد اشتغال پایدار به‌ویژه در مناطق محروم و کمتر توسعه یافته روستایی شهرستان (در چارچوب سیاست‌های اقتصاد مقاومتی)، برقراری توازن، تعادل، پایداری و عدالت فضایی بردارد. قدر مسلم، تدوین سند چشم‌انداز گردشگری، آموزش کلیه ذی‌نفعان و دست‌اندرکاران توسعه و ایجاد بانک اطلاعات توصیفی و مکانی به‌روز و جامع گردشگری منطقه‌ای و محلی، از الزامات تحقق توسعه پایدار گردشگری و به تبع آن، توسعه پایدار منطقه‌ای است.

نشریه علمی - خبری «توازن»

مرکز مطالعات راهبردی و آموزش وزارت کشور

دبیرخانه دائمی همایش

الگوی توسعه پایدار و متوازن منطقه‌ای

مدیر مسئول: ابودر کوثری

سردبیر و مدیر اجرایی: ابراهیم خلیفه

توجه

نشریه علمی - خبری «توازن» به‌صورت هفتگی توسط دبیرخانه دائمی همایش منتشر می‌شود. منتظر دریافت اخبار شما جهت درج در این نشریه هستیم.

www.Sbrd.ir

۰۲۱ - ۲۶۶۵۵۹۵۱

ان شاءالله در شماره آینده می‌خوانیم:

"وضعیت ایران در شاخص‌های جهانی

توسعه (2013 - 2015)"

به نقل از: احمد آل یاسین